

oznakom znatnijih kodeksa, što bi i samoj knjizi uvelike podiglo karakter naučne reputacije, dok je on uistinu ograničen tek na nesavršenu transkripciju, čemu su sigurno razlogom i tehničke poteškoće samoga tiska.

Sa stilističke bi strane također bilo zgodnije, da pisac na nekim mjestima ne ističe toliko momenat svoga ličnog i subjektivnog uvjerenja, da njime impresionira čitaoce (kao n. pr. »izgleda mi« na str. 19), nego bi bolje bilo iznositi obrazložena svjedočanstva uvaženih tumačitelja, naročito iz patrističke literature.

Napokon, iako je ovo djelo preštampano iz Franjevačkog Vijesnika, gdje je sigurno bio uključen »imprimatur« sa strane nadležnih crkvenih vlasti, ipak ne bi smjela ni na separatnom otisku manjkati bilješka o »imprimatur-u«, tim više, što se radi o komentaru jedne knjige Sv. Pisma.

U cijelosti valja honorirati trud pisca, uloženi u samo poznavanje stvari, ali bi ujedno bilo veoma poželjno da se u novom izdanju svakako popuni s parabolikim tumačenjem, da na svršetku i protiv namjere pisca ne ostavlja utisak naturalističkog tumačenja.

Dr. J. Oberški.

Dr. M. Gatterer D. I.: U svijetlu vjere. Kršćanske misli o spolnom životu, str. 94, Senj 1937, Naklada Fides, Din. 11.—

Držeći se stare i prokušane norme: Ne quid nimis, obradio je insbruški sveuč. profesor dr. Gatterer važnu i osjetljivu temu o spolnom životu. Pod gornjim naslovom obrađuje sve ono što spada pod vidni kut ove teme: ljudsko tijelo, stid i stidljivost, postanak čovjeka, ženidba, djevičanstvo, šesta i deveta zapovijed.

Kakogod nas može vrlo malo oduševiti naivna i pedagoški neporeporučljiva priča o »rodi«, tako nas još manje može oduševiti realno prikazivanje spolnoga života i pitanje nastanka ljudskoga individualnog života, kako ga prikazuju gdje koje higijensko-medicinske knjige s navodno naučnom, a u stvari nisko lukrativnom pretenzijom. Dr. Gatterer je pristupio ovom problemu otvorenim očima za moderni život, sa sv. Pismom u jednoj ruci i sv. Tomom u drugoj. To su sva njegova pomagala. I na tom je nerazorivom temelju načinio konciznu knjižicu, potrebnu odraslijoj mladeži obojega spola, majkama, uzgojiteljima. Možda bi bilo od koristi za njezinu prođu, da je knjižica opremljena u modernoj formi fotomontaže. Inače je naklada Fides vrlo dobro načinila što nam je tu knjigu donijela u dobrom hrvatskom prijevodu.

Dr. S. Kukulje.

Viller-Cavallera-Guibert: Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique, doctrine et histoire, Paris, G. Beauchesne et fils 4e, str. 160 (kol. 320, à Fr. 20. Svez. III (1934), IV (1935), V (1935), VI (1937), VII (1937).

Razvitak ascetike i mistike kao posebne teološke znanosti nosi sa sobom neodgodivu potrebu leksikona ovakove vrsti. Najbolji učenjaci vremena dadoše se na posao, da izdađu takav leksikon, koji će odgovarati svim uslovima, što se za jednu naučnu enciklopediju danas postavljaju. Tu surađuju stručnjaci: direktor Marcel Viller, S. I. profesor u Enghien u Belgiji, njegovi su asistenti M. F. Cavallera, profesor na katoličkom institutu u Toulouse, urednik ascetskomističkog časopisa: *Revue d'Ascétique et de Mystique*, zatim J. de Guibert, S. I. profesor ascetike i mistike na rimskoj universi Gregorijani. Sav materijal prolazi kroz ruke te trojice.

Njima je uspjele oko sebe skupiti kitu odličnih ascetsko-mističkih naučenjaka, svjetovnih svećenika, najviše pripadnika raznih redova, škola i profesora učilišta.

Pojedine ascetsko-mističke pisce svoje grupe ili škole najbolje su proučili pripadnici te škole ili reda. Oni najbolje poznaju njihov duh i u posjedu su najnovijih rezultata u istraživanju. Stoga i u ovom leksikonu pripadnici ovoga ili onoga reda ili škole pišu o temama, koje su njihovom redu ili školi osebujne i najbliže. Dapače ide se zatim, da n. pr. članke o prvim vijekovima povijesti ascetike i mistike piše onaj, tko se posebno bavi baš proučavanjem toga vremena. Tako i u ascetsko-mističkim zabludama i nastranostima. Trećemu je povjerena psihološka obradba duhovnog života i t. d. Benediktinci su izvjestitelji za liturgijski život, karmelićani za mistiku sv. Terezije.

Ako i jest ascetsko-mistička teologija dugo čekala na prvi svoj leksikon, ovaj, koji sada izlazi savršen je i dotjeran sa sviju gledišta. Ne će trebati više pabirčiti po mješovitim leksikonima skupne teologije ili čak posizati za protestantskim enciklopedijama. Ovaj je leksikon vrlo čiste katoličke nauke. Naučenjačka elita čitave Crkve, pruža nam ovo djelo, plod svoga dugog studija i rada.

Čitirajući ovaj leksikon kod uporabe, trebati će uvijek navesti broj sveska i broj stupca, pošto se u VII. svesku ponovno počimaju računati stupci od I. dalje.

U III. i IV. svesku na 80 stupaca (336—1017) svestrano je obrađena tema: Ascèse, Ascétisme: Razložen je pojam, njegova uporaba, poganska asceza, kršćanska ascesa, njezin temelj u sv. Pismu, povijest ascetike i mistike u doba sv. Otaca. Naročito savjesno i opširno obrađena je perioda monaštva. Slijedi zatim srednji i novi vijek ascetike i mistike. Kao što historijat prvih vijekova piše M. Viller, koji tu periodu napose proučava (izdao knjigu: *La spiritualité des premiers siècles*), tako je za ascetsko-mistične nastranosti stručnjak J. de Guibert, te on piše odsjek: *Deviations, exagérations, dangers divers* (svezak IV, stupac 998). Wilwoll, S. I. profesor na Gregorijani, stručnjak u psihologiji, napisao je: *Psychologie de l'Ascèse* (svezak IV, stupac 1001). Napokon je ocrtan i odnos ascetike prema mistici te odnos nauke o duhovnom životu prema ostalim teološkim granama: dogmatici, moralnom i pastoralnom bogoslovlju (IV, 1010).

Članci u kojima se obrađuje povijest ascetike i mistike kod pojedinih naroda jesu: Arménienne (*Spiritualité*) III, 862—876., Anglaise (*Spiritualité*) II, 625—III, 659. Osim karakterističnih crta duhovnosti u dotičnim zemljama, navedeni su pisci i djela tih zemalja. Pod engleskom duhovnošću obrađeno je samo polje katoličke literature, dočim je o anglikanizmu štampan zasebni odsjek: *Anglicane (Spiritualité)*. III, 660—670. Tako će i inovjerci u ovom leksikonu naći podatke o svojoj ascezi i što je glavno, pred njih se iznosi katolička kritika njihovih načela. Armensku duhovnost opisao je orijentalista J. Hausherr, profesor na Orijentalnom Institutu u Rimu.

Vrlo je zanimiv prikaz luvenskog profesora I. de Ghellinck pod naslovom: *Bibliothèques* (V, 1589—VI, 1606). Prema sačuvanim iz sviju

vijekova katalogizima, izvodi pisac kakove su se knjige u koje doba čitale, gdje su postojale i kako su nastajale pojedine knjižnice te odatle izvodi osebine duhovnosti pojedinih doba u povijesti ascetike i mistike.

Životopisi, djela, te osebnosti znamenitih redovnika, crkvenih otaca i pisaca obrađeni su u člancima: Anselme de Cantorbéry (Saint) III, 690, Antoine (Saint) III, 702, Antoine de Padoue (Saint) III, 713, Aphraate, III, 747, Athanase (Saint), IV, 1047, Augustin (Saint) IV, 1101, Basile (Saint) IV, 1273, Bède le Vénéral, V, 1322, Bernard (Saint), V, 1454, Bernardin de Sienne (Saint) V, 1519, Bonaventure (Saint) VI, 1768, Boèce, VI, 1739. Sv. Anselma obradio je benediktinac M. Mähler, Sv. Antuna Padovanskoga i Bernardina Sienskog franjevac Heerinckx, profesor Antonianuma u Rimu. Sv. Antunu Padovanskom posvećeno je premalo prostora, dočim je franjevac E. Longpré iz Quaracchi-a (tamo su redaktori izdavanja djela sv. Bonaventure) opširno obradio sv. Bonaventuru, napose njegovu mističku nauku (u 75 stupaca).

Za studij ascetike i mistike od prevelike su važnosti rezultati znanosti u pogledu kritičnosti izdanja pojedinih knjiga i njihovih auktora. Već je od prvih vijekova bio običaj, da su mnogi pisci, htijući svojoj knjizi pribaviti popularitet, izdali svoj spis pod imenom kojega znamenitog crkvenog naučitelja ili pisca. Takva apokrifna djela imala su više puta veliki uticaj na smjer i način pobožnosti pojedinih vremena. Mnogi takovi spisi pripisani su n. pr. sv. Augustinu, Bernardu, Bonaventuri. Apokrifne sv. Augustina i Bernarda te njihov utjecaj na duhovnost raznih doba obradio je u ovome leksikonu F. Cavallera, a studiju o brojnim apokrifima, koji se pridaju sv. Bonaventuri napisao je C. Fischer, franjevac.

U ovim svescima objelodanjena je povijest, duhovnost i ascetsko-mistički znanstveni rad slijedećih redova: barnabita (IV, 1247), benediktinaca (V, 1371), karmelićana (VII, 156) i kamaldonesa (VII, 50) te prikaz života i nauke predstavnika meredovničkih škola: Berullea (V, 1539) i Bossueta (VI, 1874).

Još su donesene rasprave: Pourrat-ova o biografijama (VI, 1624—1719) i Vernet-ova o autobiografijama (IV, 1141) i o njihovoj vrijednosti za ascetsko-mistički studij. Tko želi obrađivati životopis bilo kojega sveca, u ovim će poglavljima naći navedenu svu potrebnu literaturu kao i kritiku pojedinih djela.

Molitve od kojih se iznosi razvitak i povijest njihove uporabe jesu: »Anima Christi« (III, 670), »Ave Maria i Angelus Domini« (IV, 1161), a k tomu valja pomenuti komentare i monografije o »Pjesmi nad pjesmama« (VII, 96).

O zabludama na polju duhovnosti štampane su u ovim svescima rasprave: o enkratizmu (III, 751), o beguardima (V, 1329) i begunama (V, 1341), te o bogumilima (VI, 1751), a obrađena je i ascetsko-mistička akatolička literatura: kalvinska (VII, 23) i anglikanska (III, 660).

O bogumilima piše vrlo kratko (3 stupca) pisac orijentalne teologije M. Jugie. Osjeća se potreba jedne historijske studije napose o bosanskim bogumilima, o njihovom postanku i vezi sa istočnim i zapadnim sličnim sektama. Pisalo se o njima dosta kod nas, ali si nitko to proučavanje nije

uzeo za životnu zadaću i stoga nitko stvar nije izveo na čistac, da bi se moglo reći: dalje nema rasprave. Zanimivo je da i strani učenjaci osjećaju potrebu jedne takove studije. Jednako bi od velike cijene bila studija o duhovnosti bosanskih bogumila te o utjecaju njihovih dogmi na duhovnost onoga doba kod nas.

Vrste pobožnosti, koje su već sada obradene jesu: *Ars moriendi* (III, 898), o čestoj sv. Pričesti (pod Antoine Arnauld III, 881), o pobožnostima u vezi s adventskom (IV, 1165) i korizmenom liturgijom (VII, 136) te krsnim obredima (IV, 1218). Ove zadnje teme obradili su: benediktinci Lefebvre, Pierret, Flicoteaux, te isusovac Daechler. Ovdje mogu liturgičari naći obilje gradiva. Vrlo je zanimivo i obilno gradivo o obnovi krsnoga zavjeta (IV, 1230). Još spominjem raspravu o strelovitim molitvicama (IV, 1017), o blagoslovima (V, 1361), o duhovnoj kitici (VI, 1898), o razmatranju dobročinstava Božjih (VI, 1608), atributa Božjih (IV, 1078), te o blaženstvima (V, 1298).

Ovaj se bogati rudnik zanimivih i učenih članaka najtoplije može preporučiti.

D. Nežić.

Franc Grivec: Kristus v Cerkvi. Ljubljana 1936, str. 272. Već je autor u svojoj knjizi »Cerkev«, koja je izašla 1924, obradio pitanje mističnog tijela Kristova. U ovom je djelu taj problem još detaljnije prikazan i to s praktičnim ciljem: da posluži inteligentnijim katolicima kao podloga duhovnog života. Knjiga obuhvaća četiri dijela: Božje kraljevstvo (navještenje, bit itd.). Na trdnoj skali (Evangeoska crkva, zablude o crkvi, apostolska crkva, nasljednici apostola, primat Petrov, neprevarljivost crkve itd.); Kristus v cerkvi (Pavlov doživljaj, od sv. Pavla do danas, mistično tijelo, Krist glava crkve, potpuni Krist duša crkve, srce crkve, sakramenti, crkva i osobnost); Dejstvo crkve (činjenica katolicizma, pokornost crkvi). Ovi naslovi, koji su tek jedan dio sveg gradiva, pokazuju veliko bogatstvo ideja, što ih djelo obuhvaća. Pisac se dakako, obzirom na dimenzije, a i svrhu samoga djela nije mogao upuštati u kritiku brojnih patrističkih ili svetopisamskih tekstova. Ali, bez obzira na to »Kristus v Cerkvi« solidno je i obradbom suvremeno djelo, te će katoličkom inteligentu zbilja koristiti.

Neće nam autor zamjeriti jednu malu primjedbu. Na str. 11 čitamo: »Govorjenje o prebujanju crkve med katoličani ni prazna beseda. A tudi med drugimi kristjani se vzporedno z versko zavestjo prebujaju tudi cerkvena misel.« (To je slučaj, kaže pisac, među anglikancima, u američkom, skandinavskom i njemačkom protestantizmu) »Po vsem svetu se torej vzporedno z versko zavestjo buđi tudi cerkvena misel. Ta vzporednost kršćanske verske in cerkvene misli nazorno potrjuje živo zvezo Kristusa in cerkve, istovetnost kršćanstva in cerkve.« Držimo da ova eksplicacija stvari nije najsretnija. To naime, da se u drugim nekatoličkim crkvama buđi paralelno vjerska i crkvena misao ne »potrjuje živo zvezo Kristusa in cerkve« ako riječ »cerkve« znači: — jedne crkve Kristove. »Živa zveza« zanosi naime čitaoca na misao o živoj crkvi, autor pak ima na umu ideju, pojam crkve.

Dr. D. G.